

## ΘΕΜΑ Α

### A1.

**Φροντιστήριο της Τραπεζούντας: (σχολικό βιβλίο σελ. 248)** Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας, που είχε ιδρύσει το 1682 ο μεγάλος Τραπεζούντιος δάσκαλος του Γένους Σεβαστός Κυμινήτης και λειτούργησε παρά τις αντιξοότητες μέχρι το 1922, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη των Ελληνοποντίων και στην ανάπτυξη της εθνικής τους συνείδησης.

**Κοινοβουλευτική ομάδα των Ιαπώνων: (σχολικό βιβλίο σελ. 86)** Το μοναδικό νέο στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Αποτέλεσε το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο από τη χρεοκοπία της Ελλάδας. Το 1893. Έως το κίνημα στο Γουδί, το 1909. Επίκεντρο της κριτικής που ασκούσε η ομάδα των Ιαπώνων ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908.

**Εθνικόν Κομιτάτον: (σχολικό βιβλίο σελ. 77)** Πολιτικός σχηματισμός, με περιορισμένη λαϊκή απήχηση, στο πλαίσιο της Εθνοσυνέλευσης 1862-1864, με ηγέτη τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, που υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη, μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και το στρατό και πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

### A2.

α. Σ

β. Λ

γ. Λ

δ. Σ

ε. Σ

## ΘΕΜΑ Β1.

Το τρικουπικό κόμμα ήδη από το 1875 παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου, το οποίο προέβλεπε:

- συγκρότηση κράτους δικαίου
- εξορθολογισμό της διοίκησης, κυρίως με τον καθορισμό των προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να περιοριστεί η ευνοιοκρατία,
- ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως ενίσχυση της γεωργίας,
- βελτίωση της άμυνας και της υποδομής, κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας.

Ο Τρικούπης θεωρούσε το κράτος ως μοχλό της οικονομικής ανάπτυξης και επιδίωκε τον εκσυγχρονισμό με κάθε κόστος. Επιπλέον, στα εδάφη της Θεσσαλίας, στα οποία κυριαρχούσε η μεγάλη ιδιοκτησία, οι τρικουπικοί υποστήριζαν τους μεγαλογαιοκτήμονες.

Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος έγιναν οι εξής προσπάθειες:

1. οργανωτικές μεταβολές και βελτίωση των οικονομικών του κράτους, με την αύξηση των φόρων και τη σύναψη δανείων και
2. παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις.

Οι τρικουπικοί ακολούθησαν με συνέπεια αυτό το πρόγραμμα, το οποίο όμως είχε ως αποτέλεσμα την εξάντληση των φορολογουμένων και την υπερβολική επιβάρυνση του προϋπολογισμού. Το 1893 το κράτος κήρυξε πτώχευση.

#### **B2.α.**

Η ΕΑΠ διέκρινε την αποκατάσταση των προσφύγων σε *αγροτική* (παροχή στέγης και κλήρου στην ύπαιθρο) και *αστική* (παροχή στέγης στις πόλεις). Μολονότι οι περισσότεροι πρόσφυγες ασκούσαν στην πατρίδα τους «αστικά» επαγγέλματα (σχετικά με το εμπόριο, τη βιοτεχνία-βιομηχανία κ.τ.λ.), δόθηκε το βάρος στη γεωργία, γιατί:

- υπήρχαν τα μουσουλμανικά κτήματα (κυρίως στη Μακεδονία, αλλά και στην Κρήτη, τη Λέσβο, τη Λήμνο και αλλού),
- αγροτική αποκατάσταση ήταν ταχύτερη και απαιτούσε μικρότερες δαπάνες,
- η ελληνική οικονομία βασιζόταν ανέκαθεν στη γεωργική παραγωγή,
- υπήρχε η πολιτική σκοπιμότητα της αποφυγής κοινωνικών αναταραχών με τη δημιουργία γεωργών μικροϊδιοκτητών αντί εργατικού προλεταριάτου.

#### **B2.β.**

Δόθηκε προτεραιότητα στην εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη καθώς:

- ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τα μουσουλμανικά κτήματα και τα κτήματα των Βουλγάρων μεταναστών (σύμφωνα με τη συνθήκη του Νεϊγύ). Αυτό θα καθιστούσε τους πρόσφυγες αυτόρκεις σε σύντομο χρονικό διάστημα και θα συντελούσε στην αύξηση της αγροτικής παραγωγής,
- θα καλυπτόταν το δημογραφικό κενό που είχε δημιουργηθεί με την αναχώρηση των Μουσουλμάνων και των Βουλγάρων και τις απώλειες που προκάλεσαν οι συνεχείς πόλεμοι (1912-1922). Επιπλέον, έτσι εποικίζονταν παραμεθόριες περιοχές.

## ΘΕΜΑ Γ

| ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Στην αρχή (αμέσως μετά την άφιξη των προσφύγων της Μικράς Ασίας το 1922) το κράτος αντιμετώπισε με τα μέσα που διέθετε τις πρώτες στοιχειώδεις και πιεστικές ανάγκες των προσφύγων: διατροφή, προσωρινή στέγαση, ιατρική περίθαλψη. Κινητοποιήθηκαν επίσης ιδιώτες, ατομικά ή οργανωμένα. Αποφασιστική, ιδιαίτερα για την ιατρική περίθαλψη και την παροχή φαρμάκων, υπήρξε η δραστηριοποίηση στην Ελλάδα ξένων φιλανθρωπικών οργανώσεων. Διενεργήθηκαν έρανοι, οργανώθηκαν πρόχειρα συσσίτια και έγινε προσπάθεια για καθημερινή διανομή ψωμιού, παροχή ρουχισμού και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης.</p> | <p><b>Κείμενο Γ:</b> δευτερογενής πηγή: σημαντικός ο ρόλος των φιλάνθρωπων εθελοντών που παρείχαν στους πρόσφυγες φαγητό και άλλα απαραίτητα είδη, ώστε να κατορθώσουν να «σταθούν ξανά στα πόδια τους».</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <p>Με την άφιξη των προσφύγων, το έργο της προσωρινής στέγασης ανέλαβε το Υπουργείο Περιθάλψεως, που ενισχύθηκε με έκτακτο προσωπικό. Στη συνέχεια το <i>Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων</i> (ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1922) ανήγειρε ξύλινα παραπήγματα για τη στέγαση των προσφύγων.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | <p><b>Κείμενο Α:</b> πρωτογενής πηγή<br/>Όλοι οι δημόσιοι χώροι καταλαμβάνονται από πρόσφυγες και λειτουργούν ως χώροι προσωρινής στέγασης.<br/>Σύμφωνα με τα τότε στοιχεία του δήμου Αθήνας περίπου 70.000 πρόσφυγες κατοικούν σε πρόχειρους καταυλισμούς σε όλη την επικράτεια της πόλης.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| <p>Πλήθος ξεπρόβαλαν οι αυτοσχέδιες κατασκευές που χρησίμευαν ως προσωρινά καταλύματα (καλύβες, παράγκες, σκηνές) γύρω από τις πόλεις, σε πλατείες ή στα κενά οικοπέδα των πόλεων. Δεν έμεινε χώρος στεγασμένος που να μη χρησιμοποιήθηκε: σχολεία, εκκλησίες και τζαμιά, στρατώνες, θέατρα, δημόσια κτίρια, αποθήκες, υπόγεια. Επιτάχθηκαν τα άδεια σπίτια σε όλη την Επικράτεια. Καταλήφθηκαν ακόμη και κατοικούμενοι χώροι, οι ένοικοι των οποίων μοιράστηκαν την κατοικία τους με τους πρόσφυγες.</p>                                                                                                 | <p>Απολύτως ενδεικτική της στεγαστικής κρίσης και ευρύτερα ανθρωπιστικής κρίσης που ανέκυψε είναι η αφήγηση της Τασίας Χρυσάφη Ακερμανίδου, που γεννήθηκε εν πλω προς την Ελλάδα. Αναφέρει πως διέμεινε με την οικογένειά της για ένα μήνα σε ένα κοτέτσι που επισκευάστηκε προκειμένου να τους φιλοξενήσει. Οι έκτακτες συνθήκες κατά το πρώτο διάστημα άφιξης των προσφύγων εξαιτίας της μικρασιατικής καταστροφής αναδεικνύονται ανάγλυφα και στο <b>δεύτερο κείμενο</b>, χαρακτηριστικό παράδειγμα πρωτογενούς πηγής. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από την αφήγηση της πρόσφυγα φανερώνεται η συστέγαση προσφύγων και ντόπιων και σχολιάζονται οι δύσκολες συνθήκες διαβίωσης</p> |

|  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|--|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>των γηγενών. Έξι οικογένειες ντόπιων και μια προσφύγων κατοικούν στο ίδιο σπίτι. Πάντως, οι σχέσεις προσφύγων και ντόπιων παρουσιάζονται αρμονικές σύμφωνα με τη δοθείσα αφήγηση.</p> <p><b>Κείμενο Γ</b> – δευτερογενής πηγή διαμονή προσφύγων αρχαιολογικούς ναούς, στρατόπεδα, αυτοσχέδιους καταυλισμούς και σκηνές.</p> |
|  | <p><b>ΕΠΙΛΟΓΟΣ:</b> Η Μικρασιατική καταστροφή αποτέλεσε μια πρωτοφανή ανθρώπινη τραγωδία προκαλώντας μια σημαντική ανθρωπιστική κρίση που αποτυπώνεται, μεταξύ άλλων, στο επίπεδο στέγασης, διατροφής και διαβίωσης των προσφύγων</p>                                                                                          |

#### Επιμέλεια:

ΣΤΕΡΝΑΚΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΣΥΡΕΠΙΣΙΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, ΓΚΕΛΤΗΣ ΘΕΟΔΟΣΗΣ, ΓΕΩΡΓΕΛΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, ΒΑΡΣΟΣ ΧΡΟΝΗΣ, ΑΘΑΝΑΣΑΚΗ ΑΝΘΗ, ΣΑΒΒΑ ΜΑΡΙΑ, ΤΣΙΩΛΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, ΜΕΛΙΣΣΟΥΡΓΟΥ ΜΑΡΙΑΝΘΗ, ΧΑΤΖΗΚΑΛΥΜΝΙΟΥ ΧΑΡΑ, ΠΛΑΤΗ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΑΙΝΙΤΟΥ ΕΛΕΝΗ

**και τα κέντρα ΔΙΑΚΡΟΤΗΜΑ:** Πειραιά, Διαδικτυακό, Κερατσίνι, Κιλκίς, Μοσχάτο, Αρτέμιδα, Παγκράτι Κέντρο, Περιστέρι Νέα Ζωή, Περιστέρι Κέντρο, Λαμία, Καβάλα